

Інформаційна довідка щодо розвитку автомобільного транспорту України в контексті інтеграції до Європейського Союзу*

***Анотація.** В інформаційній довідці узагальнено інформацію щодо розвитку автомобільного транспорту України в контексті європейської інтеграції. Проаналізовано основні нормативно-правові акти, що визначають стратегічні орієнтири модернізації автотранспортної галузі, також розглянуто основні напрями реформ, зокрема у сфері адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу, модернізації транспортної інфраструктури, запровадження екологічних стандартів та впровадження європейських вимог безпеки перевезень.*

***Ключові слова:** автомобільний транспорт, євроінтеграція, адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу, транспортна політика України.*

Вступ.

Європейська інтеграція є одним із ключових напрямів зовнішньої та внутрішньої політики України, що передбачає глибоку модернізацію різних секторів економіки відповідно до стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС). Одним зі складників цього процесу є розвиток автомобільного транспорту – галузі, що забезпечує більшу частину вантажних та пасажирських перевезень і має важливе значення для економічного зростання, регіонального розвитку й міжнародної торгівлі. Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС) окреслило нові рамки для реформування транспортної сфери, орієнтуючи державу на імплементацію європейських норм і стандартів. Зокрема, це стосується модернізації дорожньої інфраструктури, підвищення безпеки руху, екологізації транспортних засобів та вдосконалення регулювання перевезень. Приєднання України до мережі TEN-T створює додаткові можливості для інтеграції в європейські логістичні та економічні процеси. Однак, процес реформування супроводжується низкою викликів, серед яких: застарілість транспортної інфраструктури, недостатній рівень фінансування, корупційні ризики, а також руйнування внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Основна частина.

Сьогодні автомобільний транспорт України перебуває в активній фазі реформування, що визначено курсом європейської інтеграції. Основою для таких перетворень стали підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною

та ЄС¹. У Главі 7 «Транспорт» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» та додатку XXXII передбачено поступову адаптацію українського законодавства до асвіс ЄС у сфері транспорту, у тому числі автомобільного транспорту.

Так, відслідковуючи прогрес євроінтеграції, необхідно звернутися до Звіту Європейської Комісії щодо України від 8 листопада 2023 року², в якому зазначається, що у сфері автомобільного транспорту Україна частково імплементувала правила щодо тахографів. Були прийняті правила доступу до ринку міжнародних автомобільних перевезень і пасажирських перевезень. Що стосується європейської електронної системи оплати проїзду/євровіньетки, то в Україні немає плати за користування дорогою, дорожні збори не стягуються. Стосовно соціальних аспектів, таких як час водіння та відпочинку, національні правила були приведені у відповідність до правил ЄС, однак низка інших правил щодо періодів відпочинку не була імплементована. Також українське законодавство щодо перевірки придатності транспортних засобів до експлуатації було частково узгоджено з правилами ЄС. Протягом попереднього звітного періоду не було досягнуто прогресу в завершенні важливих регуляторних реформ та прийнятті законодавства, що стосується регулювання ринку автомобільних перевезень, безпеки колісного транспорту та соціальних аспектів автомобільних перевезень. Ситуація з безпекою дорожнього руху в Україні погіршилася після повномасштабного вторгнення Російської Федерації.

У Звіті Європейської Комісії щодо України від 30 жовтня 2024 року³ щодо сфери автомобільного транспорту констатується необхідність здійснити значні регуляторні реформи та ухвалити низку нормативно-правових актів, зокрема закон, який приведе послуги автомобільного транспорту у відповідність до стандартів ЄС, щоб українські перевізники могли конкурувати на рівних з європейськими перевізниками, і тим самим забезпечити належне функціонування та імплементацію Угоди про автомобільний транспорт між Україною та ЄС⁴. Крім того, у Звіті також наголошується на важливості під час реалізації Стратегії безпеки дорожнього руху приділяти однакову увагу чотирьом стовпам Безпекової Системи, а саме: безпеці інфраструктури, безпеці транспортних засобів, безпечному використанню доріг та наданню допомоги

¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#n1033

² Commission staff working document Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2023 Communication on EU Enlargement policy. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf

³ Commission staff working document Ukraine 2024 Report Accompanying the document Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social Committee and the Committee of Regions 2024 Communication on EU enlargement policy. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

⁴ Угода між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-22#Text

після ДТП. У червні 2024 року дію Угоди про автомобільний транспорт щодо тимчасової лібералізації двосторонніх і транзитних автомобільних перевезень між Україною та ЄС було продовжено до 30 червня 2025 року. Загалом, метою цієї Угоди є тимчасове спрощення автомобільних вантажних перевезень між ЄС та Україною, а також транзитом через їх території, шляхом надання додаткових прав на транзит і перевезення вантажів між сторонами операторам, зареєстрованим в одній зі сторін, у зв'язку з наслідками загарбницької війни РФ проти України та значними збоями в роботі всіх видів транспорту в державі. Ця Угода також включає заходи щодо спрощення визнання водійських документів.

Необхідно відмітити також той факт, що у зв'язку з набуттям Україною статусу кандидата на членство в ЄС, Кабінетом Міністрів України в 2023 році проведено оцінку стану наближення українського законодавства до законодавства ЄС (селф-скринінг) та підготовлено відповідний Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС)⁵. У розділі «Транспортна політика» цього Звіту, зокрема, зазначається, що в основному законодавство України враховує значну частину вимог актів права ЄС, проте законодавство України потребує подальшого удосконалення з метою забезпечення повної імплементації актів ЄС, що підлягають імплементації на цей час. Так, у сфері автомобільного транспорту необхідною є повна імплементація актів права ЄС щодо тахографів, плати за користування дорогами та дорожніх зборів, безпеки дорожнього руху, контролю придатності до експлуатації транспортних засобів, задля чого пріоритетним визначався розгляд та прийняття Верховною Радою України таких законопроектів:

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні з метою приведення його у відповідність з актом Європейського Союзу» (реєстр. № 4560 від 30.12.2020) (Закон прийнято 27.03.2025);

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо суспільно важливих послуг з перевезення пасажирів автомобільним та міським електричним транспортом» (реєстр. № 4583 від 13.01.2021);

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення їх у відповідність із законодавством ЄС у сфері перевезення небезпечних вантажів» (реєстр. № 1193-1 від 20.09.2019);

«Про внесення змін до деяких законів України щодо плати за використання автомобільних доріг загального користування» (реєстр. № 6087 від 23.09.2021) (знято з розгляду 05.09.2023);

«Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо плати за використання автомобільних доріг загального користування» (реєстр. № 6088 від 23.09.2021) (знято з розгляду 07.02.2023);

«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення вимог

⁵ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (*acquis* ЄС). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_UA.pdf

законодавства про плату за використання автомобільних доріг загального користування» (реєстр № 6089 від 29.09.2021) (знято з розгляду 06.02.2024).

Слід відзначити, що на основі законопроекту (реєстр. № 4560 від 30.12.2020) Верховною Радою України 27 березня 2025 року прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про автомобільний транспорт» щодо вдосконалення регулювання ринку послуг з перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом». Законом визначаються особливості ліцензування на автомобільному транспорті відповідно до положень Регламенту (ЄС) № 1071/2009; запроваджується система отримання свідоцтв професійної компетентності менеджерів (управителів) з перевезень; впроваджується механізм підтвердження бездоганної ділової репутації автомобільних перевізників; установлюються заходи впливу на автомобільних перевізників та норми, які регулюватимуть усі аспекти щодо адміністративних правопорушень у сфері внутрішніх та міжнародних автомобільних перевезень пасажирів і вантажів. Крім того, Закон передбачає запровадження порядку ведення Єдиного комплексу інформаційних систем у сфері безпеки на наземному транспорті – інформаційно-комунікаційної системи, що становить сукупність автоматизованих систем, програмно-інформаційних комплексів, програмних, програмно-технічних і технічних засобів комунікації, що забезпечують обробку та захист інформації, електронну взаємодію з метою надання послуг.

У Звіті про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік⁶ щодо автомобільного транспорту, зокрема, зазначено, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 року № 1337-р схвалено Стратегію розвитку та розбудови прикордонної інфраструктури з країнами Європейського Союзу та Республікою Молдова до 2030 року та затверджено операційний план заходів з її реалізації у 2024–2030 роках⁷. Підписана 20 червня 2024 року Угода між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом спрямована на продовження лібералізації вантажних перевезень до 30 червня 2025 року, із додатковою можливістю продовження на 6 місяців у випадку відсутності порушень положень цієї Угоди. З огляду на повномасштабне вторгнення російських військ в Україну, перевезення автомобільним транспортом наразі є основним видом перевезень до країн ЄС, зокрема й до портів ЄС. Прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 року № 712 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних

⁶ Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік. *Урядовий портал*. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf>

⁷ Про схвалення Стратегії розвитку та розбудови прикордонної інфраструктури з країнами Європейського Союзу та Республікою Молдова до 2030 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2030 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 року № 1337-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1337-2024-%D1%80?find=1&text=%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE#w1_6

вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом»⁸.

Важливим стратегічним документом у сфері транспортної політики України є схвалена 27 грудня 2024 року Кабінетом Міністрів України Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, а також затверджений операційний план заходів з реалізації у 2025–2027 роках Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року⁹. Метою Стратегії є відновлення транспортної системи, яка постраждала внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, на якісно вищому рівні, подальша її розбудова відповідно до політики та стандартів ЄС, зокрема вимог сталої, інклюзивної та стійкої до криз мобільності транспорту, інтеграція до транспортної мережі ЄС і світової транспортної мережі, досягнення здатності забезпечити належний рівень безпеки руху, задовольнити потреби населення та бізнесу в транспорті й мобільності, сприяти обороноздатності держави, а також конкурентоспроможності та стійкості національної економіки.

Завданнями Стратегії, які стосуються сфери розвитку автомобільного транспорту України в контексті євроінтеграції, зокрема є:

- приведення законодавства України у сферах надання послуг автомобільного транспорту та будівництва автомобільних доріг у відповідність із міжнародними зобов'язаннями, вимогами *acquis* ЄС;

- впровадження прозорих, недискримінаційних та ефективних тарифних моделей, які відповідають принципам *acquis* ЄС, для забезпечення виконання довгострокових зобов'язань із розвитку інфраструктури, перехід до ринкової практики встановлення тарифів на перевезення, у тому числі для спрощення реалізації проєктів публічно-приватного партнерства;

- розвиток і технічне обслуговування автомобільних маршрутів, включених до індикативних карт транс'європейської транспортної мережі, у тому числі з урахуванням ролі транспортних систем міст («міських вузлів»), а також пропозицій, висловлених сусідніми державами-членами ЄС. Участь в управлінні транс'європейською транспортною мережею, зокрема в консультативних форумах відповідних Європейських транспортних коридорів;

- забезпечення технологічної сумісності національної транспортної системи з транс'європейською транспортною мережею на основних напрямках (маршрутах) перевезень;

- забезпечення функціональної прийнятності мережі автомобільних доріг загального користування шляхом їх відновлення та розвитку з урахуванням інтеграції української мережі автомобільних доріг до європейської;

⁸ Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародних перевезень пасажирів та вантажів автомобільним транспортом: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 року № 712. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/712-2024-%D0%BF#Text>

⁹ Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 року № 1550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-2024-%D0%BF#Text>

оцінка доцільності розширення використання інструментів державно-приватного партнерства під час реалізації інвестиційних проєктів у галузі транспорту, у тому числі з урахуванням розвитку автомобільних доріг на основі моделей, розроблених у державах-членах ЄС;

спрощення формальностей під час здійснення міжнародних перевезень вантажів та пасажирів і полегшення обміну даними, пов'язаними з транспортом, шляхом узгодження з відповідними вимогами acquis ЄС – через інтеграцію IT-систем із системами ЄС та впровадження рекомендацій Європейської економічної комісії ООН щодо принципу «єдиного вікна» для технологій та процедур контролю;

наращення пропускної спроможності й ефективності автомобільної інфраструктури в напрямку кордонів України з країнами ЄС, Молдовою;

продовження розгортання інфраструктури альтернативних видів палива та відновлюваних джерел енергії для всіх видів транспорту з урахуванням пріоритетів транспортної політики і законодавства ЄС у цій сфері;

удосконалення системи сертифікації транспортних засобів та створення єдиної електронної системи, інтегрованої до європейської бази даних затверджень типу (European Type Approval Exchange System, ETAES) для спільного обміну інформацією;

поступове впровадження правового регулювання, інструментів та послідовних і системних заходів із реалізації ефективної державної політики у сфері маркування та регулювання істотних екологічних властивостей колісних транспортних засобів відповідно до законодавства та практик держав ЄС;

відновлення дії екологічних норм «Євро-5» для легкових автомобілів, які були в користуванні і ввозяться на митну територію України;

відновлення мережі автомобільних газонаповнювальних компресорних станцій заправки для забезпечення заправки CNG, насамперед газобалонних міських і приміських автобусів, рухомого складу служб критичної інфраструктури, а також подальша розбудова мережі таких заправних станцій вздовж міжнародних транспортних коридорів відповідно до ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс».

Також розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360-р схвалено Стратегію підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року¹⁰, основними напрямками реалізації якої в контексті інтеграції України до ЄС є:

аналіз та вдосконалення законодавства з питань безпеки дорожнього руху з метою забезпечення його відповідності найкращим законодавчим стандартам, що діють у країнах Європи з найбезпечнішими дорожньо-транспортними системами;

посилення відповідальності громадян та посадових осіб за вчинення правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху;

¹⁰ Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року : Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 1360-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-%D1%80#Text>

правове врегулювання використання персонального легкого електротранспорту (сігвеї, моноколеса, електросамокати тощо) на вулично-дорожній мережі;

попередження дитячого дорожньо-транспортного травматизму;

стимулювання розроблення територіальними громадами та окремими населеними пунктами планів сталої міської мобільності відповідно до кращої практики ЄС та з визначенням заходів із підвищення безпеки дорожнього руху.

Щодо безпечності вітчизняних транспортних засобів у контексті євроінтеграції, Стратегія передбачає: реформування системи здійснення контролю за технічним станом транспортних засобів згідно з Директивою 2009/40/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 6 травня 2009 року про перевірку технічного стану моторних транспортних засобів та їх причепів на придатність до експлуатування; запобігання допуску до участі в дорожньому русі транспортних засобів, у тому числі електромобілів, що не відповідають сучасним вимогам щодо активної, пасивної та екологічної безпеки, зокрема шляхом гармонізації нормативно-правових актів із питань безпеки конструкції транспортних засобів та їх технічного стану із законодавством ЄС. Стратегія також має на меті забезпечити безпеку перевезення пасажирів і вантажів комерційним автомобільним транспортом шляхом виконання вимог щодо використання тахографів, пасивних систем безпеки (ADAS) та обмежувачів швидкості для автобусів та вантажних транспортних засобів вагою більше 3,5 тонн відповідно до законодавства ЄС.

Висновки.

Розвиток автомобільного транспорту України в контексті інтеграції до Європейського Союзу є одним із важливих напрямів державної політики. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році стало основою для гармонізації відповідного законодавства з метою модернізації автомобільного транспорту, підвищення безпеки дорожнього руху, забезпечення екологічності й конкурентоспроможності автомобільних перевезень. Відповідно до Національної транспортної стратегії України до 2030 року передбачено інтеграцію в європейську транспортну мережу TEN-T, оновлення дорожньої інфраструктури, розвиток мультимодальних перевезень, запровадження сучасних стандартів якості транспортних послуг. Підписання Угоди про вантажні перевезення автомобільним транспортом між Україною та ЄС дало змогу лібералізувати міжнародні перевезення та зміцнити позиції українських перевізників на європейському ринку. Одночасно Україна працює над екологізацією транспорту, запроваджуючи стандарти «Євро-5» відповідно до взятих зобов'язань.

Отже, попри складні обставини внаслідок збройної агресії Російської Федерації, Україна продовжує послідовно реалізовувати євроінтеграційні зобов'язання у сфері автомобільного транспорту, що є важливим для повноцінної інтеграції в єдиний транспортний простір Європейського Союзу.

***Дослідницька служба
Верховної Ради України***

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*